

İÇİNDEKİLER

Chesham, 2004 • 9
İstanbul, 1968 • 14
Amsterdam, 1971 • 18
İstanbul, 1971-72 • 23
Chicago, 1972 • 30
Long Island, 1972 • 36
Glasgow, 1978 • 43
Folkestone, 1957 • 48
Berkhamsted, 2004 • 54
Çalışma Odam, 2014 • 63
Chesham, 2015 • 71
Ramsgate, 2015 • 77

*Onu Logan Havalimanına götürdük; son gördüğümde, elinde bir
gemi maketiyle, uçağına giden körükten aşağı iniyordu.*

Helen Vendler'dan aktaran Ian Hamilton,
Robert Lowell'in Hayatı

Chesham, 2004

Gençliğimizde bir dönem ilgi duyduğumuz, ama yıllar sonra baktığımızda şiiirimizin üzerinde bıraktığı önemli bir ize rastlamadığımız bir şair nedir? Değerlendirilmemiş bir fırsat, kurulmamış bir ilişki, yaşanmamış bir hayat.

Chesham, sokakların ucunda artık görülebilen kırların Londra'nın kıyılarını kemirmeye başladığı, şehirle doğa arasında çekişmeli o sınır bölgesinde. İstasyonda Metro'nun tanıdık ambleminin olması çekişmeyi kimin kazandığını söyler gibi dursa da, bu son durağa kadar gelen trenler uzun yolculuklarının üçte ikisi boyunca özel tünellerinde ilerledikten sonra, bunu gerekli kılan sık yapılarla yoğun trafiğin arkalarında kaldığını gösteren bir şekilde, toprağın üstüne çıkıyor. Neredeyse herkes daha önce indiğinden iyice tenhalaşan vagonların sonunda vardığı yer de bir semt ya da hatta banliyö değil, uzaktaki metropolün çekimine kapılmakla kurtulup boşluğa fırlamak arasında kararsız kalmış bir tür uydu kasaba.

Bir varoluş biçiminden bir başkasına geçmenin eşliğinde olmak duygusu yalnız bundan da kaynaklanmıyor. İstasyonun durduğu yamacın dibindeki vadiye uzanan evlerin o kadar çoğu Hintli göçmenlere ait ki buraya yolu ilk defa düşen bir yabancı "İngiltere bizi Tanrı'ya terk edip gitsin," diyen Mahatma'yı destekleyenlerin gerginlik içinde beklediği yetmiş yıl öncesinin bağımsızlık için çırpınan Hindistan'ına geldiğini sanabilir. Buna karşılık, vadiye inen yolun anacaddeyle kesiştiği küçük meydandaki yüksek kaidenin üstünde, dipçliğini yere koyup namlusunu iki eliyle kavradığı tüfeğine dayanmış olarak, ölen silah arkadaşlarının yasını tutan, başını eğmiş Birinci Dünya Savaşı üniformalı beyaz taş asker kesinlikle İngiliz bir ayrıntı. Meydanın öbür tarafındaki yamacı kaplayan, ortasında bazı günler yaşlı adamların kruvazör ve hücumbot maketleri yüzdürdüğü büyük bir havuzun yer aldığı park da İngiltere'den başka bir ülkede olamaz.

Ama sonuçta önemli olan bunlardan hiçbiri değil. Buraya gelmek için çok daha iyi bir neden yamacın tepesinde başlayan arazide, tarımla geçinemeyen hale gelen eski sahiplerinin elden çıkarmak zorunda kaldığı büyük çiftlik evlerinde yaşayan zenginlerin olması. Başka bir izi görülmeyen bu hayatlardan kopmuş bir parça bazen, yamaçtan aşağı yuvarlanmış gibi, meydana hayır kurumu şubesinde satılan bağışlanmış eşyaların arasında beliriyor. Dükkânın, yıkana yıkana rengi atmış tişörtlerle şekli kaybolmuş blucinlerin durduğu arka tarafında birdenbire meşin düğmeli bir tüvit cekete ya da yalnızca birkaç defa giyilmiş olduğu görülebilen, sık, uzun bir yağmurluğa rastlamak mümkün olduğu gibi, hemen girişteki kitap dolu raflarda şaşırtıcı keşifler yapmak da mümkün. Satın aldıklarının fiyatına dikkat etmek zorunda olmayan birilerinin, Pazar gazetelerindeki bir tanıtma yazısından ya da televizyondaki bir kültür programından etkilenerek hiç düşünmeden edinip bir süre sonra bıkınca da gene hiç düşünmeden böyle yardım kuruluşlarına hibe ettiği türden küçük hazinelerin birkaç sterline burada alıcı beklediği olabiliyor. Beş kilometre ötedeki kendi uydu kasabam Berkhamsted'de yaşadığım dönemde, ünlü bir güzel sanatlar yayınevinden çıkan, adı kısa, kendisi neredeyse kaldırılamayacak kadar büyük ve ağır *Vermeer*'i, Boswell'ın Yale Üniversitesi Yayınları tarafından büyük bir dikkat ve özenle baskıya hazırlanan toplu yapıtlarının bir parçası olan *Hollanda Günlüğü*'nü, J. M. Coetzee'nin eleştiri yazılarından yapılmış kalın kapaklı bir seçmeyi, buraya yaptığım ziyaretlerde yok pahasına böyle edindim. Yıllardır aklıma bile gelmemiş bir bağlantının ansızın tekrar hayatıma girip beni uzun sürecek bir hatırlama ve yeniden değerlendirme sürecinin içine çekmesi de puslu bir Kasım günü sona ererken gene bu yerde oldu.

Saat beşe yaklaştığından, kapıdan adım attığımdan beri içeride yanan neonlara artık dışarıda da tek tük ışıklar eşlik ediyordu. Bu sefer bütün hayır kurumu dükkânlarında rastlanılan çok satan romanlarla zayıflama kılavuzlarından başka kitap göremeden rafları bir defa taramış, gözümden kaçan bir şey bulabileceğime inandığımdan çok, geri dönmek için meydanın öbür tarafından bineceğim

otobüsü sıcak bir yerde beklemeyi tercih ettiğimden, arada bir camdan durağı kontrol ederek ikinci bir tarama yapıyordum. Ama gerçekten de gözümde kaçırduğım bir şey vardı. Hem en alt rafta durduğu, hem de biraz hırpalanmış sırtındaki harfler yarı yarıya silindiği için bu açıdan adı kolaylıkla okunamayan kitabı elime aldığım da sağ üst köşede “\$2.95” olarak verilen fiyatını görmeden bile farklı boyundan Amerika’da basılmış olduğunu anladım. Sonra bakışımı o da bir ölçüde hırpalanmış kapağın ortasında yazanlara kaydı. Bir zamanlar hangi fotoğrafına baksam, dağınık saçları, kalın çerçeveli gözlüğü ve çekingen gülümsemesiyle müşfik bir profesörü andırırsa da, gözlerinde gerçekte Buddy Holly tarzı bir rock şarkıcısı, Harvard aksanını Harvard’dan başka bir yerde edinmiş bir dolandırıcı ya da düpedüz kurbanlarının sayısını artırmaya kararlı bir seri katil olabileceğini söyleyen bir çılgınlık parıltısı yakaladığım adamın beni tedirgin etmek için yüzünü göstermesinin gerekmediği belliydi. *Seçme Şiirler* kelimelerinin altındaki Robert Lowell adı irkilmem için yetmişti. Yıllar önce izimi kaybettirip yerleştiğim, dünyanın öbür ucundaki bir şehirde dolaşırken kaldırımlardaki kalabalıkların arasında ansızın beni eski hayatımdan tanıyan biriyle göz göze gelmiş gibiydim.

Otobüsümü sıcakta beklemek niyetimi unutup kitabın parasını verdim, dükkândan çıkıp ağır adımlarla durağın olduğu tarafa geçtim. Çevrenin daha birkaç dakika öncesine kadar bütünüyle tanıdık duran ayrıntıları garip bir yabancılaşma bürünmüştü. Yukarıdaki göğün akşam maviliğine, kederli yüzlü beyaz taş askere, meydanın çevresindeki sarı ışıklara hiç görmediğim bir yerden gelmiş bir kartpostala bakarcasına bakarak hâlâ içine göz atmadığım derlemede olması gereken, bir bölümünü neredeyse ezberlediğim şiirleri tek tek aklımdan geçirdim: “Nantucket’taki Quaker Mezarlığı”, “Alplerin Ötesinde”, “Kokarcılar Saati”, “Kuzey İçin Ölenler”.

Yıpranmış görünümünün, buraya lüks bir konutta birkaç gün geçirdikten sonra gelmek yerine, yıllardır elden ele, dükkândan dükkâna ve hatta kıtadan kıtaya geçerek güç ve dolambaçlı bir yolculukla ulaştığı izlenimini verdiği kitabın şaşırtıcı yanları bitmiş

de değildi. Otobüse binip oturunca sonunda açıp baktığım başlık sayfasının ortasında bir okur bu yolculuğun duraklarından birisini mürekkebi zamanla solup kahverengine dönüşmüş harflerle “Wisconsin, 1963” olarak belirtip altını da iki defa çizmişti. İlkin bunu fazla önemsemedim, ama sayfanın öbür yüzündeki künyeden elimdeki baskının 1967’de yapıldığını öğrenince, ortaya çıkmasından dört yıl önce nasıl edinildiğini merak ettim. Bir süre sayfanın bir ön bir arka yüzüne bakarak, bana bu konuda bir ipucu vermeleri mümkünmüş gibi iki tarih arasında gidip geldim, sonra ansızın cevap kafamda belirdi. “Wisconsin, 1963” kitabın edinildiği değil bunu yazan kimseye çağrıştırdığı yer ve zamandı. Lowell’ın aklımda kalan yapıtlarında çoğu defa mekânın gerçekte Boston ve çevresi, dönemin de 40’lı ya da 50’li yıllar olmasının bir önemi yoktu. Bu yapıtların yalnız arka planını değil, sık sık konusunu da oluşturan, yirminci yüzyıl ortasının alabildiğine güçlü ve zengin ama bir o kadar da anlamsız ve yıkıcı Amerika’sı, ahşap beyaz evlerinin arasında kuyruklu Chevrolet’lerin dolandığı bir Wisconsin kasabası şeklinde de düşlenebilirdi. *Seçme Şiirler*’in benden önceki sahiplerinden biri de Amerika’nın en iyi bildiği kösesi bu olduğu için öyle yapmış ya da, belki bu ülkeye hiç adım atmamış olmasına rağmen, çocukluğunda karıştırdığı bir kitaptaki resimlerden, yağmurlu bir ikindide gittiği bir filmde ya da bir yaz listelere girip büyük mağazalardan otel asansörlerine kadar her yerde çalınan bir şarkıdan farkında bile olmadan edindiği izlenimlere dayanarak “Wisconsin, 1963” nitelemesine varmıştı. Bir yazarın sunduğuna inanılan dünya gerçekte her zaman okurun da katkısıyla ortaya çıkan bir ortak yapıtı ve bu yapıtın oluşumunu izlemek de mümkündür. Nasıl bir kitabı edinmemiz belli bir mekân ve zamanda (Yeni Delhi, 1955; Oslo, 1986) gerçekleşen somut bir olayla, içerdiği, elle tutulamayan, gözle görülemeyen ama çok daha fazla önem taşıyan öteki kitabı “edinmemiz”, yani yazarın hayatından derlediklerini bizim de kendi hayatımızdan derlediklerimizin ışığında yorumlayıp değerlendirmemiz ya da, kısacası, *okumamız* da, gerçekleştiği mekân ve zamana ilişkin koordinatların verilebileceği somut bir olaydı.

Bundan çıkarabileceğim sonucu da artık görebiliyordum. Benim de Lowell'a ait olduğunu düşündüğüm bir dünya vardı ve bunun hangi koordinatlardan geçip kafamda kademe kademe nasıl oluştuğunu anlatarak bu oluşumda kesişen hayatlarımızın hikâyesini de anlatabilirdim. Elime beklediğimden büyük bir hazine geçmiş, karanlık ve tenha yollardan boğuk bir homurtuyla hedefine doğru ilerleyen otobüste içimde bir kitap kanatlanmaya başlamıştı.

Ama haftalarca üzerinde düşündükten, evirip çevirdikten, hazırlık olarak bir düzine başka kitap okuduktan sonra aklımdaki kitabı yazamayacağımı fark ettim. O zaman bütünüyle anlayamadığım bu durumun nedeni bana şimdi açık geliyor, bir yandan kalabalıktaki yüzün beni suçlamak değil geri çağırarak için gönderildiğine ve böyle bir kitap yazarak bu yüzün temsil ettiği, yarım kalan eski hayatıma dönebileceğime inanmayı için için isterken, bir yandan da yazacaklarımın bana yalnızca böyle bir dönüşün imkânsızlığını gösterebileceğini gene için için bildiğimi, yazmamı engelleyen bu olduğunu görebiliyorum. Benim koordinatlarımdan bakan birisinin Lowell'da bulacağı dünyanın, bir buluşma noktası ("Wisconsin'e Hoşgeldiniz") değil, yalnızca bir ayrılma noktası ("Wisconsin Size İyi Yolculuklar Diler") olabileceği o kadar belli ki bunu kabullenmekten bir süre için bile kaçınabilmiş olmam şaşırtıcı. Ama artık böyle bir çaba içinde olmadığım kesin. Okurun elindeki kısa metin on yıl önce vazgeçtiğim, sahte umutlarla yüklü kitap ya da onun bir özeti değil, yapmadıklarımızla yaşamadıklarımızın hayatlarımızın kıyılarını kemirmeye başladığı o soğuk ve çıplak bölgede beklentisiz bir gezinti yalnızca. Gezintiye çıkan adam arada bir başkaldırır gibi olup "Koyduğunuz sınırlar içinde kalamam, beni Tanrı'ya terk edip gidin" diye mırıldanıyor belki, ama sonunda yaşlı adamların her zaman yaptığını yapıyor, oyuncak kruvazörünü alıp yüzünü onu bekleyen tek parka çeviriyor.